

Original article

Gülten Dayioğlu'nun Uçurtma Adlı Eserinin Eğitsel Değerler Açısından İncelenmesi

Analysing Gülten Dayioglu's Work Named Kite Based on Educational Values

Ayşegül Erarslan ^{a,*} & Bora Bayram ^b

^aHüseyin Girenes Science High School, Ministry of Education, Antalya, Türkiye

^bDepartment of Turkish and Social Sciences Education, Alanya Alaaddin Keykubat University, Alanya, Türkiye

Özet

Toplum içerisinde o toplumun yüzyıllar boyu oluşturduğu kültüre bağlı olarak değişiklik gösteren değerler bulunmaktadır. Bunun yanında sadece o topluma ait olmayan ve evrensel düzeyde geçerliliği bulunan değerlerin de milletlerarası ortak kültür oluşumuna büyük katkı sağladığı bilinmektedir. Bu sebeple hem millî değerlerin hem de evrensel değerlerin bireylere aktarılmasındaki en önemli araçlardan biri yazılı kaynaklar içerisinde yer alan çocuk edebiyatı dolayısıyla çocuk kitaplarıdır. Çocuk edebiyatı değerlerin aktarımı noktasında bilimsel olarak geniş bir araştırma alanıdır ve bu alan içerisinde birçok yazara ait eser eğitsel değerler açısından incelenmektedir. Bu çalışmada ise Gülten Dayioğlu'nun Uçurtma adlı eserinin eğitsel değerler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yönteminin benimsendiği çalışmada söz konusu eser içerisinde yer alan değerler, Türkçe Öğretim Programı kök değerleri ve UNESCO evrensel değerler kapsamında incelenmiş, her bir değer frekans ve yüzdelerine göre analiz edilmiştir. Çalışma bulgularına göre, Gülten Dayioğlu'nun Uçurtma adlı eserinde en çok işbirliği, sorumluluk ve özdenetim değerleri yer alırken, en az ise barış ve vatanseverlik değerlerine yer verildiği ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gülten Dayioğlu, Uçurtma, Değerler Eğitimi, Millî Ve Evrensel Değerler.

Abstract

There are values within the society that vary depending on the culture that society has created over the centuries. In addition, it is known that values that do not belong only to that society and have universal validity make a great contribution to the formation of international common culture. For this reason, one of the most important tools in transferring both national values and universal values to individuals is children's books due to children's literature in written sources. Children's literature is a scientifically wide research area at the point of transferring values and the works of many authors are examined in terms of educational values within this field. In this study, it is aimed to examine Gülten Dayioglu's Kite in terms of educational values. In the study where the qualitative research method was adopted, the values in the work in question were examined within the scope of the root values of the Turkish Teaching Program and UNESCO universal values, and each value was analyzed according to its frequencies and percentages. According to the findings of the study, Gülten Dayioglu's Kite has the values of cooperation, responsibility and self-control the most, while the values of peace and patriotism are included at least.

Keywords: Gülten Dayioğlu, Uçurtma, values education, national and universal values.

* Corresponding author:

Ayşegül Erarslan, Hüseyin Girenes Science High School, Ministry of Education, Antalya, Türkiye.
Email: nevhagul@gmail.com

Received: 17 December 2023 * Accepted: 26 December 2023 * DOI: <https://doi.org/10.29329/jsve.2023.634.3>

GİRİŞ

Yazılı kaynaklar çocukların ana dilini geliştirmede ve dilin etkin bir şekilde kullanılmasında oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Yazılı kaynaklar içerisinde özellikle çocuk kitapları, çocukların dil becerilerinin gelişmesinde büyük önem arz etmektedir (Ay & Ünal, 2020). Günümüzde geçmişe kıyasla gittikçe gelişmekte olan çocuk edebiyatı alanında yayımlanan kitaplar çocukların dil, duygu ve düşünce dünyasına büyük katkılar sağlamaktadır (Kaya, 2020). Bu alanda yayımlanan kitaplar çocukların anlama düzey ve gelişimlerini arttırırken onların hayal dünyasını da görsel iletiler yoluyla zenginleştirmektedir. Kaya (2020) çocuğa görelilik ilkesi üzerine inşa edilen çocuk edebiyatının temel işlevlerinden birinin de çocuğun ana dil gelişimi ve anlama becerilerinin ilerlemesinin yanında, çocuklarda okuma sevgisinin oluşumu ile okuma alışkanlığı kazanması olduğunu ifade etmektedir.

Çocuk kitapları aracılığıyla çocuklara onların duygu ve düşün dünyasını genişletmek için hikâye, roman ve masal gibi edebi türler tanıtılırken aynı zamanda onlara toplumsal kimlik oluşumu açısından çeşitli değerler de aktarılmaktadır. Çocuk kitaplarında kültürel ve eğitsel değerler dil ile aktarıldığı için, dil bu noktada değerlerin aktarılmasında önemli bir araç haline gelmektedir (Aydın & Öksüz, 2021). Değer kavramı “Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2022). Çocuk kitapları çocuklara ait oldukları topluma ait değerlere dayalı temel davranış biçimlerinin ve kültürel bakış açısının kazandırılması görevini üstlenmenin yanında toplumun geçmişi ile geleceği arasında da köprü görevi üstlenmektedir. Dolayısıyla, toplumsal açıdan o toplumun kültürünü oluşturan gelenek görenek gibi kurallarına uyan ve kişisel ahlak ve etik davranış kalıplarına dayalı ölçütler noktasında kişilerin sahip oldukları düşünce ve davranış bütününe eğitsel değerler adı verilmektedir (Ay & Ünal, 2020).

İnsanoğlu, içinde yaşadıkları toplumun kültürel ve tarihi özelliklerinden, gelenek ve göreneklerinden kaynaklanan değerlerinin yanı sıra evrensel nitelikteki değerlere de sahiptir. Vatan, millet, bayrak, gelenek ve görenekler gibi değerler sadece o toplumu ilgilendirdiği için toplumsal / millî değerlerdir. “Değerler, bir toplumun kültürünü, diğer toplumların kültürlerinden ayıran ve millî sınırlarla çizilmiş toplum yapısı içindeki bireylerin dağılmasını önleyen, millî birliği pekiştiren ve sosyal dayanışmayı sağlayan faktörlerdir” (Seyyar, 2003: 99-100; akt. Alyılmaz & Şahin, 2019). Toplumların yüzyıllar içinde ortak bir şekilde vücuda getirdikleri değerlere ait izleri o toplumda ortaya çıkan edebî ürünlerde görmek mümkündür. Bu doğrultuda bir edebi eseri meydana getiren konu, yer, kişi, olay gibi unsurlar aracılığıyla öğrencilerin bağlı buldukları kültürü benimsemeleri söz konusu olmaktadır.

Öğrenciler bu sayede içinde yaşadığı topluma aidiyet hissedecek, farklılıklara karşı saygılı ve hoşgörülü de olacaktır (Bayram & Yılmaz, 2019).

Türkçe dil öğretimi ve edebiyat alanında eğitsel değerler çeşitli açılardan incelenmiştir (Alyılmaz & Şahin, 2019; Ay & Ünal, 2020; Erdem, 2020; Kaya, 2020; Susar Kırmızı, 2014). Ancak incelenen eserlerde kök değerlerin ve ulusal değerlerin ortaklaşa değerlendirildiği ya da derinlemesine irdelendiği bir kaynağa rastlanmamıştır. İncelenen eserler genellikle hikayelerin ya da parçaların bütününe bakılarak değer atfedilmiştir. Türkiye’de çocuk kitapları alanında önemli bir yere sahip olan Gülten Dayıoğlu’nun eserleri bazı çalışmalarda değerler eğitimi açısından incelenmiş ve bu eserlerde yer alan değerler ortaya koyulmuştur (Aydın & Öksüz, 2021; Tavuş, 2015). Tavuş (2015) yapmış olduğu tez çalışmasında Gülten Dayıoğlu’nun tüm hikayelerini değerler açısından incelemiştir. Ayrıca, Aydın ve Öksüz (2021) ise içinde Gülten Dayıoğlu’nun da yer aldığı 5 farklı yazarın 22 kitabını değerler eğitimi açısından ele almışlardır. Tavuş (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışmada Uçurtma adlı eser dahil olmasına rağmen, çalışmada yalnızca MEB tarafından ortaya koyulan değerlere yer verilmiş ve Uçurtma sadece bu açıdan incelenmiştir. Aydın ve Öksüz (2021) tarafından yapılan çalışmada ise Gülten Dayıoğlu’nun incelenen eserleri arasında Uçurtma adlı kitap bulunmamaktadır. Dolayısıyla, alanyazında Gülten Dayıoğlu’na ait eserlerin arasında yer alan “Uçurtma” adlı eserin eğitsel değerler açısından incelendiği herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu açıdan bu çalışmada ulusal boyutta söz konusu kitapta yer alan eğitsel değerlerin tespit edilebilmesi için “Gülten Dayıoğlu’nun Uçurtma adlı kitabında yer alan eğitsel değerler nelerdir?” sorusuna yanıt aranacaktır.

YÖNTEM

Gülten Dayıoğlu’nun eserindeki eğitsel değerleri incelemeyi amaçlayan bu araştırma nitel araştırma desenlerinden olan durum çalışması şeklinde desenlenmiştir. “Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, olguların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir” (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 39). Belli başlı bir durumu derinlemesine ele alan durum çalışmalarında söz konusu durumun zengin bir şekilde betimlenir. Bu araştırmanın verilerinin elde edilmesinde doküman incelemesinden yararlanılmıştır. “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar” (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 187). Çalışmada ele alınan değerler hem evrensel değerler hem de Türkçe öğretim Programında yer alan kök değerler olmak üzere iki farklı değer sisteminin birleştirilmesiyle elde edilmiştir. Buna göre, UNESCO’nun “Yaşayan Değerler Eğitimi Programı” içerisinde yer alan 12 evrensel değer ile Millî Eğitim Bakanlığı Türkçe Öğretimi Programında yer alan 10 kök değer ele alınmıştır. UNESCO’ya ait evrensel değerler sevgi, mutluluk, iş birliği, saygı, sorumluluk, alçakgönüllülük/tevazu, dürüstlük, hoşgörü/tolerans, barış, birlik/ dayanışma, özgürlük ve sadelik

değerleridir. Türkçe Öğretim Programı kapsamında ele alınan değerler ise adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik olarak sunulmuştur.

Çalışmada Gülten Dayıoğlu'nun yazdığı Altın Kitaplar yayınevinin 2013 yılında 24. Basımı olan "Uçurtma" isimli kitabında yer alan "Uçurtma, Bilge'nin Sevinci, Ak Kuzu, Cengiz' in Yeni Arkadaşları, Yalancı Çocuk, Cılız Oğlak" isimlerini taşıyan 6 hikâye, yukarıda belirtilen 17 farklı değer üzerinden incelenmiştir. Bu hikâyeler çalışmamızın veri setini oluşturmuş ve veri analizinde söz konusu hikâyeler tek tek cümleler halinde okunarak içlerinde hem UNESCO evrensel değerleri hem de Türkçe Öğretim Programı'nda ortaya koyulan değerler tespit edilmiştir. Elde edilen değerler frekans ve yüzde olarak tabloya dökülmüş ve nicel bulguların desteklenmesi için her hikâyeden örnek cümleler aktarılmıştır.

BULGULAR

Gülten Dayıoğlu'nun "Uçurtma" Hikayesinde Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular

Gülten Dayıoğlu'nun "Uçurtma" hikayesinde Tablo 1'de gösterildiği şekilde toplam 34 tane değer tespit edilmiştir.

Tablo1. Gülten Dayıoğlu'nun "Uçurtma" adlı eserinde yer alan değerler

<i>Değerler</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
İş birliği	4	11,7
Dostluk	3	8,8
Öz denetim	3	8,8
Sabır	3	8,8
Saygı	3	8,8
Yardımseverlik/dayanışma	3	8,8
Mutluluk	3	8,8
Adalet	2	5,8
Sevgi	2	5,8
Sorumluluk	2	5,8
Özgürlük	2	5,8
Dürüstlük	1	2,9
Vatanseverlik	1	2,9
Hoşgörü	1	2,9
Alçakgönüllülük	1	2,9
Toplam	34	100

Tablo 1'de yer alan değerler incelendiğinde en fazla kullanılan değer iş birliği (%11,7) olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla, özdenetim (%8,8), sabır (%8,8), saygı ve mutluluk izlemektedir. Bunlar dışında sorumluluk, vatanseverlik, dostluk gibi değerlere ise (%2,9) oldukça az yer verildiği tespit

edilmiştir. Sadelik ve barış değerlerine ait cümle tespit edilememiştir. Tespit edilen bulguların daha iyi anlaşılabilmesi için incelenen eserden doğrudan alıntılar yapılarak çalışma betimsel bakımdan desteklenmiştir. Yapılan alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Uçurtmalarını gökyüzünün enginliğine salıveren çocuklar, mutluluk içinde kendilerinden geçiyorlardı.” (mutluluk s. 7)

“Uçurtma yapma işine para biriktirmekle başladılar.” (özdenetim, yardımseverlik , s. 7)

“Zil çalar çalmaz yeniden buluşup coşkuyla işe koyuldular.” (işbirliği s. 10)

Gülten Dayıoğlu'nun “Bilge'nin Sevinci” Hikayesinde Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular

Gülten Dayıoğlu'nun “Bilge'nin Sevinci” adlı eserinde toplam 25 tane değer tespit edilmiştir.

Tablo2. Gülten Dayıoğlu'nun “Bilge'nin Sevinci” adlı hikayesinde yer alan değerler

<i>Değerler</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Sorumluluk	4	16
Öz denetim	3	12
Sabır	3	12
Mutluluk	3	12
Adalet	2	8
Dostluk	2	8
Sevgi	2	8
Hoşgörü	2	8
Dürüstlük	1	4
Yardımseverlik/dayanışma	1	4
Özgürlük	1	4
Sadelik	1	4
Toplam	25	100

Tablo 2’de yer alan değerler incelendiğinde en fazla kullanılan değer sorumluluk (%16) olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla özdenetim (%12), sabır (%12) ve mutluluk (%12) izlemektedir. Bunlar dışında yardımseverlik (%4), özgürlük (%4) ve sadelik (%4) gibi değerlere ise oldukça az yer verildiği tespit edilmiştir. İşbirliği, barış saygı ve alçakgönüllülük değerlerine ait cümle tespit edilememiştir. Tespit edilen bulguların daha iyi anlaşılabilmesi için incelenen eserden doğrudan alıntılar yapılarak çalışma betimsel bakımdan desteklenmiştir. Yapılan alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Bilge düzenli çalışmadığı ve temel alıştırmaları baştan savma yaptığı için, cümleleri belleymiyordu bir türlü...”(sorumluluk, s. 20)

“Fakat tembellikten kurtulamıyordu yakasını.” (özdenetim, s.22)

“Öğretmen onlarla yakından ilgileniyor, okumayı bir an önce sökmeleri için elinden geleni yapıyordu.” (sorumluluk, s. 22)

Gülten Dayıoğlu'nun "Ak Kuzu" Hikayesinde Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular

Gülten Dayıoğlu'nun "Ak Kuzu" adlı hikayesinde Tablo 3'te gösterildiği şekilde toplam 18 tane değer tespit edilmiştir.

Tablo 3. Gülten Dayıoğlu'nun "Ak Kuzu" adlı hikayesinde yer alan değerler

<i>Değerler</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Sevgi	3	16,6
İş birliği	3	16,6
Saygı	2	11,1
Sorumluluk	2	11,1
Yardımsesverlik/dayanışma	2	11,1
Dostluk	1	5,5
Dürüstlük	1	5,5
Öz denetim	1	5,5
Sabır	1	5,5
Sadelik	1	5,5
Mutluluk	1	5,5
Toplam	18	100

Tablo 3'te yer alan değerler incelendiğinde en fazla kullanılan değerlerin sevgi ve iş birliği (%16,6) olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla saygı, sorumluluk ve yardımsesverlik (%11,1) izlemektedir. Bunlar dışında mutluluk, sadelik, dostluk, dürüstlük, özdenetim ve sabır (%5,5) gibi değerlere ise oldukça az yer verildiği tespit edilmiştir. Adalet, barış, hoşgörü, vatanseverlik, özgürlük ve alçakgönüllülük değerlerine ait cümle tespit edilememiştir. Tespit edilen bulguların daha iyi anlaşılabilmesi için incelenen eserden doğrudan alıntılar yapılarak çalışma betimsel bakımdan desteklenmiştir. Yapılan alıntılar aşağıda verilmiştir:

"Şükran lokantaya gelen konukları hoşnut kılmak için masadan masaya koştururken kardeşiyle kuzu da onun ardından ayrılmıyorlardı." (sevgi, s. 29)

"Kuzuyu ve çocukları okşadılar." (sevgi, s.29)

"Ailece sofrayı donattılar." (işbirliği, s.29)

"Şükran'ın babası pek sevindi." (mutluluk, s. 29)

"Yemekleri ve salataları bahçede yetişen sebze ve salatalıklardan yapıyorlardı." (sadelik, s.27)

Gülten Dayıoğlu'nun "Cengiz'in Yeni Arkadaşları" Hikayesinde Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular

Gülten Dayıoğlu'nun "Cengiz'in yeni arkadaşları" adlı hikayesinde toplam 17 tane değer tespit edilmiştir.

Tablo 4. Gülten Dayıoğlu'nun “Cengiz'in Yeni Arkadaşları” adlı hikayesinde yer alan değerler

<i>Değerler</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Sorumluluk	3	17,6
Dostluk	2	11,7
Öz denetim	2	11,7
Yardımseverlik/dayanışma	2	11,7
İşbirliği	2	11,7
Dürüstlük	1	5,8
Saygı	1	5,8
Sevgi	1	5,8
Mutluluk	1	5,8
Barış	1	5,8
Alçakgönüllülük	1	5,8
Toplam	17	100

Tablo 4'te yer alan değerler incelendiğinde en fazla kullanılan değer sorumluluk (%17,6) olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla dostluk, özdenetim, iş birliği ve yardımseverlik (%11,7) izlemektedir. Bunlar dışında dürüstlük, saygı, sevgi, mutluluk, barış ve alçakgönüllülük (%5,8) gibi değerlere ise oldukça az yer verildiği tespit edilmiştir. Adalet, sabır, vatanseverlik hoşgörü ve özgürlük değerlerine ait cümle tespit edilememiştir. Tespit edilen bulguların daha iyi anlaşılabilmesi için incelenen eserden doğrudan alıntılar yapılarak çalışma betimsel bakımdan desteklenmiştir. Yapılan alıntılar aşağıda verilmiştir:

“ Her biri ders yılı içinde özveriyle çalışmışlardı.” (Sorumluluk, s. 35)

“Çocuklar onsuz oyuna başlayamaz olmuşlardı.” (dostluk, s.35)

“En çok da sevilen, aranan bir çocuk olduğuna seviniyordu.” (sevgi, s.35)

“Cengiz ne yapacağını, ne diyeceğini şaşırmişti.” (özdenetim, s.40)

“Özür dilemeye ve özrünü kabul ettirmeye kararlıydı.” (alçakgönüllülük, s.40)

Gülten Dayıoğlu'nun “Yalancı Çocuk” Hikayesinde Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular

Yalancı Çocuk adlı hikayede toplamda 7 değer tespit edilmiş olup, tespit edilen değerlere ilişkin bilgiler Tablo 5'ye yer almaktadır.

Tablo 5. Gülten Dayıoğlu'nun “Yalancı Çocuk” adlı hikayesinde yer alan değerler

<i>Değerler</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Dürüstlük	2	28,4
Adalet	1	14,2
Öz denetim	1	14,2
Saygı	1	14,2
Sorumluluk	1	14,2
Yardımseverlik/dayanışma	1	14,2
Toplam	7	100

Tablo 5'te yer alan değerler incelendiğinde bu hikâyede diğer hikâyelere göre daha az değer olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu eserde en fazla kullanıldığı tespit edilen değerlerin %28,4 oranla dürüstlük değeri olduğu görülmektedir. Bunun dışında adalet, özdenetim, sorumluluk ve yardımlaşma değerlerine (%14,2) ilişkin tespitler de tablo 5'te yer almaktadır.

“Sonra o kitapları gizli gizli yeniden okumaya başladı.” (Dürüstlük, s.44)

“Oysa Erдің tarih çalışmıyor, tarih kitabının arasına yerleştirdiği serüven kitabını okuyordu.” (Özdenetim, s.45)

“Bakkala gidemem şimdi.” (Yardımsızlık, s.45)

Gülten Dayıoğlu'nun “Cılız Oğlak” Hikâyesinde Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular

Gülten Dayıoğlu'nun “Cılız Oğlak” adlı eserinde toplam 14 tane değer tespit edilmiştir.

Tablo 6. Gülten Dayıoğlu'nun “Cılız Oğlak” adlı eserinde yer alan değerler

<i>Değerler</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Sabır	3	21,4
Öz denetim	2	14,2
Sevgi	2	14,2
Mutluluk	2	14,2
Adalet	1	7,1
Sorumluluk	1	7,1
Yardımsızlık/dayanışma	1	7,1
Sadelik	1	7,1
Alçakgönüllülük	1	7,1
Toplam	14	100

Tablo 6'da yer alan değerler incelendiğinde en fazla kullanılan değerlerin sabır (%21,4) olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla sevgi, özdenetim, mutluluk (%14,2) izlemektedir. Bunlar dışında adalet, sorumluluk, yardımsızlık, sadelik ve alçakgönüllülük (%7,1) gibi değerlere ise oldukça az yer verildiği tespit edilmiştir. Dostluk, dürüstlük, saygı, özgürlük, iş birliği, hoşgörü, ve barış değerlerine ait cümle tespit edilememiştir. Tespit edilen bulguların daha iyi anlaşılabilmesi için incelenen eserden doğrudan alıntılar yapılarak çalışma betimsel bakımdan desteklenmiştir. Yapılan alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Yaşar'la kardeşleri, o günü ipe çekiyorlardı.” (Sabır, s.53)

“Bir ara yorulduğunu anladı.” (Özdenetim, s.57)

“Yollarına çıkan bu çok sevimli oğlağı kucaklarına alıp sevmekten, öpmekten kendilerini alamadılar.” (Sevgi, s.60)

Yukarıda bulguları verilen hikâyelerin ve bu hikâyelerde yer alan değerlerin bütünsel olarak değerlendirilebilmesi için tüm hikâyelerden elde edilen değerlere ait tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 7. Tüm hikayelere ait değerler ve istatistiki bilgiler

Uçurtma Kitabındaki hikayeler	Uçurtma		Bilge'nin Sevinci		Ak Kuzu		Cengiz'in Yeni Arkadaşları		Yalancı Çocuk		Cılız Oğlak		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Değerler														
Sorumluluk	2	5,8	4	16	2	11,1	3	17,6	1	14,2	1	7,1	13	11,2
Öz denetim	3	8,8	3	12	1	5,5	2	11,7	1	14,2	2	14,2	12	10,3
Yardıms severlik/dayanışma	3	8,8	1	4	2	11,1	2	11,7	1	14,2	1	7,1	11	9,4
Sevgi	2	5,8	2	8	3	16,6	1	5,8	-	-	2	14,2	10	8,6
Mutluluk	3	8,8	3	12	1	5,5	1	5,8	-	-	2	14,2	10	8,6
Sabır	3	8,8	3	12	1	5,5	-	-	-	-	3	21,4	10	8,6
İş birliği	4	11,7	-	-	3	16,6	2	11,7	-	-	-	-	9	7,7
Dostluk	3	8,8	2	8	1	5,5	2	11,7	-	-	-	-	8	6,8
Saygı	3	8,8	-	-	2	11,1	1	5,8	1	14,2	-	-	7	6
Adalet	2	5,8	2	8	-	-	-	-	1	14,2	1	7,1	6	5,1
Dürüstlük	1	2,9	1	4	1	5,5	1	5,8	2	28,4	-	-	6	5,1
Sadelik	-	-	1	4	1	5,5	-	-	-	-	1	7,1	3	2,5
Alçakgönüllülük	1	2,9	-	-	-	-	1	5,8	-	-	1	7,1	3	2,5
Özgürlük	2	5,8	1	4	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2,5
Hoşgörü	1	2,9	2	8	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2,5
Barış	-	-	-	-	-	-	1	5,8	-	-	-	-	1	0,8
Vatanseverlik	1	2,9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,8
Toplam	34	29,3	25	21,5	18	15,5	17	14,6	7	6,3	14	12	116	

Tablo 7'de gösterildiği şekilde, incelenen tüm hikâyeler bir bütün olarak değerlendirildiğinde en çok işlenen değer %11,2 ile sorumluluk değeri olduğu görülmektedir. Sorumluluk değerini %10,3 ile özdenetim değeri takip etmektedir. Yardıms severlik değeri %9,4 oranıyla hikâyelerde en çok yer verilen üçüncü değerdir. Sevgi, mutluluk ve sabır değerlerinin %8,6 oranıyla eşit düzeyde yer verilen değerler arasında olduğu anlaşılmaktadır. İncelenen hikâyelerde, bu değerlerin yanında diğer değerler de farklı oranlarda yer alırken en dikkat çeken unsurun vatanseverlik ve barış değerlerinin farklı iki hikâyede %8 gibi düşük bir oranda tespit edilmesidir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Değerlerin okul hayatında öğretimi için gerekli pek çok yöntem bulunmaktadır. Bu yöntemlerden en etkili olanları yaşayarak öğrenme ve model olarak sağlanan öğrenme yöntemleridir (Tavuş, 2015). Ancak öğrenme bilişsel süreçlerle başlar. Öğrencileri okulda programlı bir şekilde değerlerin kazandırılmasına yönelik süreç ve etkinliklerle baş başa bırakmak değerlerin öğretiminde önemli bir aşamadır. Öğrencilerin sınıf içinde veya sınıf dışında gerçekleştirdiği en önemli etkinliklerden biri olan kitap okuma etkinliği değerlerin aktarılması hususunda önemli bir rol oynamaktadır. Ancak, öğrencilerin okulda ve evde okudukları okuma kitapları da değerleri kazandıracak ve öğretim süreçlerini destekleyecek nitelikte olmalıdır.

Kitapların değer aktarımı bağlamında alanyazında birçok yazarın eseri üzerine değerler eğitimi çalışmaları yapılmıştır. Türkçe dil öğretimi ve edebiyat alanında eğitsel değerler çeşitli açılardan incelenmiştir (Alyılmaz & Şahin, 2019; Ay & Ünal, 2020; Erdem, 2020; Kaya, 2020; Susar Kırmızı, 2014). Dil öğretimi açısından 4. sınıf Türkçe ders kitabının değerler eğitimi açısından incelendiği bir çalışmada, Türkçe ders kitaplarının sadece Türkçe dil becerilerinin gelişmesi açısından değil aynı zamanda bu kitaplarda yer alan metinlerin içerikleri açısından da değer aktarımını sağladıkları ortaya çıkmıştır (Susar Kırmızı, 2014).

Bu çalışmada Gülten Dayıoğlu'nun 'Uçurtma' adlı eserinde yer alan altı tane hikâyede bulunan değerler incelediğinde alanyazında yapılan çalışmalarla hem ortak hem de farklı bulgular elde edilmiştir. Bu açıdan, çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda, söz konusu eserde sorumluluk değerinin en çok üzerinde durulan değer olduğu ortaya çıkmıştır. Sorumluluk kavramı ve duygusuna ilişkin ilgili alan yazında farklı tanımlamalara rastlanmaktadır. Türk Dil Kurumu (2022) sözlüğünde sorumluluk kavramı; kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, mesuliyeti olarak tanımlanmaktadır. Bu ifade, bireylerin kendi davranışlarının farkında olabilmesi ve özdenetim yapabilmesi durumunu akla getirmektedir. Bir yaşam becerisi olarak sorumluluk, çocukların yaşam boyu başarılı olmalarında ve öz disiplin kazanmalarında etkindir ve bu beceriyi çocuklar ailelerinden, arkadaş çevrelerinden, toplumdan ve okullarından kazanırlar (Sezer vd., 2017).

Yine elde edilen bulgulara göre, sorumluluk değerini en çok öz denetim ve yardımseverlik/dayanışma değerleri takip etmektedir. Tuna (2021) öz denetim değerini "insanın insan olma yolculuğunda, fiziki olarak hareketlerini, ruhî olarak duygu ve düşüncelerini, eğilimlerini denetim altına alması, kendi kendinin kolluk kuvveti olması, davranışlarının sorumluluğunu üstlenmesi, gerektiğinde davranış değişikliğine gitmesi" şeklinde tanımlamaktadır. Buna göre, öz denetim değeri insanların kendilerini tanımaları, duygu ve düşüncelerini anlayabilmelerinin yanında duygularını ve içten gelen duyuşsal özelliklerini kontrol edebilmelerini ve hatta bunları yönetebilmelerini ifade etmektedir. Dolayısıyla hem sorumluluk hem de öz denetim değerlerinin Gülten Dayıoğlu eserlerinde ön plana çıkması yazarın okuyucularda daha çok bireysel değerler üzerinde durduğu sonucuna varılabilir. Bunun yanında yardımseverlik/dayanışma değerleri de her ne kadar daha çok başka bireylerle olan ilişkiyi ortaya koysa da yine kişilerin bireysel değerleri açısından önemlidir. Aktepe (2014) yardımseverlik değerinin toplum içerisinde birliği ve bağlılığı arttıran, insanlar arasında saygı, sevgi ve hoşgörünün gelişmesine katkıda bulunarak toplumsal düzenin sağlanmasına aracılık eden en önemli değerlerden biri olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla, Gülten Dayıoğlu'nun Uçurtma adlı eserinde bireye ait değerlerin yanında toplum birliğine katkıda bulunan değerler de ön plana çıkmaktadır.

Bulgular arasında yine bireysel değerlerden sevgi, mutluluk ve sabır değerlerinin yazarın söz konusu çalışmasında ortaya çıkan değerler arasında bulunurken, en dikkat çekici bulgulardan birisi ise barış ve vatanseverlik değerlerinin oldukça az sayıda yer almasıdır. Bu sonuç Bayram & Elban'ın (2017)

Türkçe ders kitaplarında millî kimliğe ilişkin unsurları araştırdığı çalışmasının sonuçlarıyla örtüşmemektedir. Nitekim söz konusu çalışmada vatanseverlik değerine oldukça fazla atfı yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu hususta, yer verilen değerlerin yazardan yazara farklılık gösterdiği veya değerlerin konu örüntüsüne ve içeriğine göre oluşturulduğu iddia edilebilir. Örneğin, Alyılmaz ve Şahin (2019) Yahya Kemal Beyatlı'nın eserlerini incelemişler ve Yahya Kemal Beyatlı'nın eserlerinde en çok “sevgi” ile “vatan ve millet sevgisi” değerleri ile “birlik olma” ve “misafirperverlik” değerlerinin vurgulandığı bulgularına ulaşmışlardır. Eğitim bilişim alanında (EBA) yer alan çocuk kitapları dizisi eğitsel değerler açısından Ay ve Ünal (2020) tarafından incelenmiş ve araştırma sonuçlarına göre dizide yer alan çocuk kitaplarının sıklıkla kazandırmaya çalıştığı eğitsel değerler; sevgi, inanç, estetik, mutluluk, bilimsellik, dayanışma, yardımseverlik ve millî kültür olarak tespit edilmiştir. Yine çocuk kitapları alanında, Aydın ve Öksüz'ün (2021) incelemesini yaptığı 5 farklı yazara ait 22 kitapta “sevgi”, “duyarlılık”, “çalışkanlık” ve yardımseverlik” değerlerinin çocuklara aktarıldığı ortaya çıkmıştır. Kaya (2020) ise çalışmasında “Minik Teyze” öyküsünü eğitsel değerler açısından duygusal yön analizi ile incelemiş ve öyküde yaratıcılık, sevgi, dayanışma, vatanseverlik, saygı, bilimsel bilgi gibi çeşitli eğitsel değerlerin varlığını tespit etmiş ve bu eğitsel değerlerin çocukların bilişsel, duyuşsal özelliklerine katkı sağlayacağı sonucuna ulaşmıştır. Dolayısıyla, her yazarın kendi dünya algısı ve bakış açısına göre farklı eserlerde farklı değerlere yer verdiği sonucuna ulaşılabilir.

Alanyazın incelendiğinde bu çalışma sonucunda elde edilen bulgular, Gülten Dayıoğlu'nun aynı hikayeleri için Tavuş'un (2015) çalışmasında elde edilen bulgularla hem benzerlik hem de farklılık göstermektedir. Gülten Dayıoğlu'nun Uçurtma adlı eserinde 6 farklı hikaye bulunmaktadır. Buna göre Uçurtma adlı hikayede bu çalışmada elde edilen bulgu, işbirliği değerinin en çok işlenen değer olduğu bulgusudur. Aynı şekilde Tavuş (2015) da aynı bulguya ulaşmıştır. Bilge'nin Sevinci adlı hikaye ile ilgili olarak farklı bulgular ele alınmaktadır. Tavuş tarafından söz konusu hikayede “çalışmak” değeri en çok vurgulanan değer olarak ele alınırken, bu çalışmada ise sorumluluk değeri en çok vurgulanan değerdir. Bu ve diğer hikayelerde ortaya çıkan farklı bulguların sebebi incelendiğinde ise her iki çalışmada ele alınan değerlerin içeriklerinde farklılık olmasıdır. Örneğin çalışkanlık değeri mevcut çalışmada Türkçe Dersi Öğretim Programı ve UNESCO evrensel değerleri listesinde yer almadığı için söz konusu bulguda farklılık ortaya çıkmaktadır. Ancak, incelenen değerlerin aynı olması durumunda bulgular birbirini destekler şekilde ortaya çıkmıştır. Buna örnek olarak, Cılız Oğlak hikayesinde her iki çalışmada da sabır değeri en çok vurgulanan değer olarak bulunmuştur. Bunun sebebi mevcut çalışma ile Tavuş'un çalışmasından ele alınan ortak değerlerden birinin “sabır” olmasıdır. Bunun yanında bazı değerler farklı isimlerle ele alındığı için bulgularda farklılıklar ortaya çıkmıştır. Yalancı Çocuk hikayesinde mevcut çalışmada ele alınan değer olarak “dürüstlük” değeri en çok işlenen değer olarak ele alınırken, Tavuş'un çalışmasında “yalan söylememe” değeri bulunmuştur. Aslında her iki değer de aynı olmasına rağmen, farklı isimlere sahip olmasından dolayı farklılık olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, değerler ile ilgili çalışmalarda, farklı değer sınıflamalarının varlığı ve değerlerin isimlerinin

farklı olması gibi nedenlerden dolayı yapılan çalışmaların sonuçlarında ciddi farklılıklar ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Sonuç olarak aynı eserin farklı çalışmalarda değerler eğitimi açısından incelenmesinde birbirinden bağımsız değerlerin varlığı söz konusu olabilmekte ve bu da aynı esere ait genel geçer sonuçlara ulaşılmasını güçleştirmektedir.

Millî, manevî, sosyal, ahlaki ve kültürel değerler ve bunların yanında uluslararası değerler bireyin dolayısıyla toplumun temel yapısını oluşturmada ve toplum içerisinde bireylerin birlik ve beraberlik içerisinde yaşamasında önemli bir yer tutmaktadır. Toplumun ve toplumu oluşturan bireylerin hem ulusal hem de evrensel değerleri edinmesinde çocukluk dönemi en önemli zaman dilimidir. Çocuklara küçük yaşlardan itibaren değerlerin tanıtılması açısından ise çocuk edebiyatı en önemli araçtır. Çocuk edebiyatında yer alan hikayeler dil, kültür ve kültürel değerlerin yanında evrensel değerlerin de örtük olarak çocuklara aktarılmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla, değerlerin çocuklara aktarılmasında çocuk hikayelerinin katkısının büyük olması nedeniyle, çocuk edebiyatı içerisinde var olan bütün türlerin değerler açısından ele alınması ve bu tür kitaplarda değerlere yer verilmesi söz konusu değerlerin aktarılmasını devam ettirecektir (Aydın & Öksüz, 2021). Ancak bu sayede gelecek nesillerin millî ve evrensel değerleri içselleştiren, ahlaki, kültürel ve millî duyarlılıkları yüksek, geleceğine sahip çıkan bilinçli bir nesil olarak var olması söz konusu olabilir.

KAYNAKÇA

- Aktepe, V. (2014). Etkinlik temelli değer eğitiminin öğrencilerin yardımseverlik tutumlarına etkisi. *Researcher: Social Science Studies*, 2(2), 17–49.
- Alyılmaz, C., & Şahin, H. (2019). Yahya Kemal Beyatlı'nın eserlerinin eğitsel değerler açısından değerlendirilmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(2), 402–418.
- Ay, H., & Ünal, F. T. (2020). Eğitim bilişim alanında yer alan çocuk kitapları dizisinin eğitsel değerler kapsamında incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 20, 43–63. <https://doi.org/10.29000/rumelide.791081>
- Aydın, İ., & Öksüz, A. (2021). Çocuk kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 25, 579–619. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1036589>
- Bayram, B. & Elban, M. (2017). Türkçe ders kitaplarında millî kimliğe ilişkin unsurların incelenmesi, *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 21, ss.19-27.
- Bayram, B. & Yılmaz, S. (2019). Değer eğitiminde edebî türlerin kullanımı. Salih Zeki Genç & Adem Beldağ (Ed.) *Karakter ve değer eğitimi, farklı bakışlar, örnek etkinlikler* (ss. 279-293). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık
- Erdem, M. (2020). *Hasan Aycın'ın çocuk kitaplarında eğitsel değerler*. Afyon Kocatepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Kaya, M. (2020). Minik teyze öyküsünde işlenen eğitsel değerlerin duygusal yön analizi ile belirlenmesi. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 34–42.

- Sezer, A., Çoban, O., & Akşit, İ. (2017). Öğretmenlerin sorumluluk değeri algılarının incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi Dergi*, 3(1), 122–144.
- Susar Kırmızı, F. (2014). 4. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinde yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(27), 217–259.
- Tavuş, Z. G. (2015). *Gülten Dayıoğlu'nun hikâyelerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Tuna, S. T. (2021). Türk tasavvuf edebiyatı örneklerinde özdenetim değeri ve kendini bilmek. *Turkish Studies -Language and Literature*, 16(3), 2037–2052.